

ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХАЛЫҚА
БІЛІМ БЕРУ МИНИСТІРЛІГІ
РЕСПУБЛИКА БІЛІМ ОРТАЛЫҒЫ
ФИЛОЛОГИЯ ПӘНДЕРІ БЛОК МОДУЛЫ БОЙЫНША
ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМНІҢ
ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

ҚАЗАҚ ТІЛІ

VII СЫНЫП

ТАШКЕНТ -2018

ТҮСІНІК ХАТЫ

Тіл білімінің алдына қойған әлеуметтік жағдай оқушы тұлғаны пікірлеуге, бөгделер пікірін аңғаруға және сол пікір нәтижесін ауызша және жазбаша тұрғыда сауатты баяндауға яғни коммуникативтік сауаттылықты дамытуға үйренуден тұрады.

Жалпы орта білім мекемелерінде қазақ тілін оқытудың негізгі **мақсаты** – оқушылардың өзіндік пікірлерін ауызша және жазбаша түрде дұрыс әрі анық баяндайтын, кітапқұмарлық мәдениеті қалыптасқан, өзбетінше және шығармашылықпен пікірлейтін, басқалардың пікірлерін аңғаратын – қарым-қатынас және сөйлеу мәдениеті дамыған тұлғаны дайындау.

Қазақ тілін оқытудың **міндеті** – оқушыны пікірлеуге, өзгелер пікірін аңғаруға, өз пікірін ауызша және жазбаша түрде сауатты баяндай алуға бағытталған сөйлеу компетенциясын дамыту; оқушыларда грамматикаға тиісті меңгерілетін білімдерді (фонетика, лексикология, сөзжасам, морфология, синтаксис, жазу және емле, тыныс белгілер, тіл мәдениеті, стилистикаға тиісті түсініктерді) дамыту; қазақ тілінің мүмкіндіктерінен өнімді пайдалана отырып дұрыс және анық баяндай алуды дамытуға бағытталған лингвистикалық компетенцияларды қалыптастыру;

Қазақ тілі сабақтарында оқушыларды өз бетінше және шығармашылық пікірлеуге бағыттау қажет. Соның үшін осы бағдарлама негізінде жаратылушы оқулықтарда шығармашылық ойлау тәрізін қалыптастыру, сабақты оқушылардың тілдік біліктілігін жүзеге келтіруге қарату мақсат етіп алынған.

Қазақ тілі пәнінің құрамды бөліктері мен түзілу негіздері. Жалпы орта білім мектептерінің 5-11-сыныптарында өтілетін қазақ тілі пәні оқушыларды: қазақ тілінің фонетикасы, лексикасы мен грамматикасы, стилистикасы, тіл мәдениеті бойынша тілдің ауызша және жазбаша түрлерден кең және дұрыс пайдалану үшін қажет болған ғылыми-практикалық мәліметті беруді; қазақ тілінде дұрыс сөйлеу, емле мен пунктуациясының негізгі ережелерін меңгеріп алуды; түрлі сөздіктерден дұрыс пайдалана алуды; өз пікірін тіл жағдайына сай тәрізде, түрлі пішіндерде баяндай алу дағдыларын құрауды; белгілі бір хабарды немесе мәліметті түрлі пішіндерде бере алу жолдарын; күнделік тұрмыс үшін қажет болған іс қағаздарын жүргізу дағдыларын; жас және білім дәрежесіне сай болған көркем, ғылыми, саяси шығармаларды үйреніп, олар жөніндегі пікір-таластарды, жеке қатынасты ауызша және жазбаша түрде дұрыс мазмұндай алу дағдыларын беруді негізгі міндет етіп алады.

Қазақ тілін оқытудың негізгі құралдары. Алғашқы басқышта: 1. Осы бағдарлама негізінде жаратылған оқулықтар. 2. Қазақ тілі бойынша сөздіктер: “Қазақ тілінің түсіндірмелі сөздігі”, “Қазақ тілінің антонимдер сөздігі”, “Қазақ тілінің синонимдер сөздігі”, “Қазақ тілінің диалектологиялық сөздігі”, “Қазақ тілінің орфографиялық сөздігі”, “Қазақ тілінің орфоэпиялық сөздігі”, “Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі”.

Бұл құралдар қазақ тіліндегі энциклопедиялар, қазақ тілі сабақтарында ауызша және жазбаша бейне үшін түсіндірмелі альбом, істетілуі керек болған қажетті сөздер берілген сурет пен бейнелер және 5-9-сыныптар үшін 46 аттағы плакаттар жинағы, “Оқытушы

кітабы”, “Диктанттар жинағы”, “Мазмұндамалар жинағы” және т.б. мен толықтырылуы мүмкін.

Білім әдісі. Білім әдісі, негізінен индуктив. Мұнда сабақтарда актив істеуші оқушының өзі. Әрбір сабақ шамамен төрт басқышты өз ішіне алады. 1. Қайталау. 2. Берілген материалдардың оқушылар тарапынан талдауы. 3. Берілген материалдарды оқытушы жәрдемінде жинақтау мен қорытынды шығару. 4. Меңгерген жинақтылықты іс жүзінде қолдау және сынау, оқу мәселелерін шешу. Оқушылардың мәтін түзу мен мәтін үстінде істеулері сабақты екінші, төртінші басқыштарында және сыныптан тыс берілетін тапсырмаларда орталық орында иелейді. Мәтіндер әр түрлі. Олардың анық түр мен көрінісі аз ғана оқулықта берілсе, негізінен, оқытушы тарапынан белгіленеді. Бағдарлама оқытушыға оқулықтағы барлық мәтіндерді өз құнты, талабы, жағдайының ыңғайлығына қарай алмастыру, оқыту үдерісін кең мағынадағы шығармашылық пен ізденімпаздық негізінде құруға толық мүмкіндік береді. Мәтін үстінде істеу тапсырмалары мен жаттығулары бұл бағдарлама мен оқулықтарға көптеп арналған. Оқушылар жаратуы тиіс болған мәтіндер бірнеше түрлі. Олардың негізгілері:

1. Сабақта алған теориялық білім мен дағдыны іс жүзінде қолдап мәтін түзу. Мұндай мәтіндер екі және үш сөйлемнен тұруы, монолог пен диалог түрінде, қысқаша бейне немесе әңгіме түрінде болуы мүмкін. Олардың анық түрін оқытушы басшылығында оқушының өзі таңдауы керек.

2. Берілген тақырып негізінде бейне (шағын мәтін). Мұндай бейнелер жазбаша және ауызша көріністерде оқушылардың жас және білім дәрежесіне тән мазмұндф көлемде орындалуы тиіс.

Қазақ тілі пәні негізінен өз ішіне география, тарих, әдебиет, педагогика-психология, логика, этика, тіл мәдениеті және стилистика пәндерін қамтиды.

Әдеби білімді оқушының оқу әрекетін қалыптастыруға бағадрлап құру – білім мазмұнын жаңартудың бір ұстанымы етіп алынды.

Жоғары даму жолында нық қадаммен бара жатқан Өзбекстан халқының рухани дүниесі мен мәдени өмірінде жаңа дәуір басталғаны шындық. Бұл өз кезегінде білімді дәуір талабы дәрежесінде алып бару талап етілуде. “Қазақ тілі” пәнін оқыту және заманауи талаптар негізінде алып бару арқылы оқушылар тарапынан білімдерді игеру және көркем шығармаларды ұғыну арқылы әдеби тәлімнің мазмұны мен мақсаты, оны ұйымдастыруда білім принциптері негізінде оқушылардың дүниетанымын белсенді қалыптастыру және дамыту талап етілуде.

Оқытудың түрлерін түсініп меңгеру үшін шетел методистері іс-тәжірибелерінен алынған мысалдармен таныстыруымыз мүмкін.

Негізгі мәселе: 1. Оқытушы шығармашылығында оқыту мақсатының ерекшеліктері. 2. Оқыту мақсатын қолданудың ішкі процесі. 3. Оқыту процесінде оқушылардың ролі.

Республикамызда ғалым Б.Блум таксаномиясы, “Кейс стади”ға негізделген оқыту технологиясы, дәстүрлі болмаған тест технологиясы, “Бумеранг”, “3x4”, “БББ”, квест-сабақтар, электрондық-виртуалдық сабақтар, қашықтан оқыту, семантикалық карта т.б. сияқты заманауи жүйелерді қолдану әдістемелері арқылы оқушыларға жоғары дәрежелі білім беру бүгінгі күннің талабы. Оқыту технологиялары, көптеген педагогикалық

инновациялық іс-тәжірибелер, авторлық мектептер мен жаңашыл – мұғалімдердің проблемалары жан-жақты талдауды және жүйелеуді талап етеді.

Қазақ тілі пәнінің IX сынып оқу бағдарламасы мемлекеттік білім стандартының талабы негізінде дайындалды. Мемлекеттік білім стандартының IX сыныптар үшін негізгі мөлшер есептеледі. Осы сыныпты бітірушілер мемлекеттік білім стандартының жоғарыдағы дәреже үшін қойылған талаптарға жауап беруі шарт.

Жалпы орты білім МБС-ның тірек оқу жоспарында қазақ тілін оқу пәнінен сыныптар бойынша оқу сағаттары төмендегіше белгіленген.

Сыныптар	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
Аптасына	4	4	2	2	2	1	1
Жыл бойы	136	136	68	68	68	34	34

Аталмыш оқу бағдарламасы 2018 – 2019 оқу жылында XI сынып, 2019-2020 оқу жылында VIII-IX сыныптар, 2020-2021 оқу жылында V сынып, 2022-2023 оқу жылында VI, VII, X сыныптарда басқышпа-басқыш іс жүзіне асырылады.

7- сынып. Қазақ тілі.

(апталық сағаты-3, жылдық сағаты - 102)

Оқушылардың оқу әрекеті нәтижелеріне қойылатын талаптар:

115-125 сөзден тұратын диктантты, 12-15 сөзден тұратын шығармашылық мәтін жазады, емле, тыныс белгілері ережелеріне мойынсұнады. Іс қағаздары: ақпарат, мәлімет жазады. 7- сынып талаптарына төмендегілер қосылады: оқиға-жағдай бейнесі, көркем бейне шығармалардан эсселер жазады.

Есімдік сөз тіркестері мен оның мағыналық түрлерін анықтайды. Көмекші сөздердің түрлерін түсіндіреді, сөйлеу мақсатында есімдік пен көмекші сөздерден орынды пайдаланады.

Оқушыларыдың оқу әрекеті нәтижелеріне қойылатын талаптар: (тереңдетілген сыныптар үшін)

130-135-сөзден тұратын диктантты жазады, 16-18 сөйлемнен тұратын шығармашылық мәтін (мазұндама) жазады, мазмұндамаға жоспар (жай) түзеді, мәтінде көркем бейне құралдарынан орынды пайдаланады.

Кіріспе және өзбек тілі туралы мәтінмен жұмыс -1 сағат.

Тіл сөйлеу жөнінде мақал, нақыл сөздермен жұмыс. Мемлекеттік тіл, ана тілі, ұлт тілдері туралы мәтіндер мазмұнына мән-дес сөз, сөйлем, жүйелеп пікір алысу, мәтін соңында берілген сұрақтар мен тапсырмалар бойынша жұмыс жүргізу. Тапсырылған поэзиялық туындыны мәнерлеп оқу, баяндау, сұрақ- жауап жұмыстарын жүргізу.

V-VI сыныптарда өткенді қайталау – 3 сағат

Морфология (73 сағат)

Сөз таптары. Сөз таптары мен топтары.

Зат есім. Зат есімнің жасалуы. Зат есімнің түрленуі.

Зат есімнің көптелуі. Көптік жалғауын қабылдайтын зат есімдер. Көптелмейтін зат есімдерге көптік жалғауы белгілі бір мақсатта қосылатындығы.

Зат есімнің тәуелденуі. Оңаша тәуелдеу, ортақ тәуелдеу. Тәуелдік жалғаулардың беретін грамматикалық мағыналары, қызметі.

Зат есімнің септелуі. Жай септеу. Тәуелді септеу. Септік жалғаулардың беретін мағыналары. Септіктердің грамматикалық мағынасы мен қызметі.

Зат есімнің жіктелуі. Жіктелетін зат есімдер тобы. Зат есімдерге жалғанған жіктік жалғаудың қызметі.

Зат есімнен өткенді қайталау және талдау үлгісі. Зат есімнің түрленуіне жаттығу жұмыстарын орындау. Зат есімді талдау, жаттығу жұмыстары арқылы сыныпта өтілгенді пысықтау.

Пысықтау үшін берілген сұрақ-тапсырмаларымен ауызша және жазбаша жұмыс.

Сын есім және оның түрлерінен өткенді еске түсіру, қайталау.

Сын есімнің шырайлары. Жай шырай. Салыстырмалы шырай, жасалу жолдары. Күшейтпелі шырай. Асырмалы шырай және олардың жасалу жолдары. Сын есімнің емлесі. Сын есімнің сөйлемдегі қызметі.

Сан есім және оның түрлерінен өткенді еске түсіру, қайталау

Жинақтық сан есімнің түрленуі.

Есімдіктің түрлерін қайталау. Есімдіктің сөйлемдегі қызметі

Қайталауға арналған практикалық жұмыстар.

Бақылау жұмысы

Етістік оның түрлерінен 5-6 – сыныпта өтілгенді еске түсіру, қайталау

Етістіктің шақтары. Етістіктің шақтары туралы түсінік. Шақтың мазмұны, соған лайық формалары мен қызметтері. Мезгіл ұғымдарымен байланысты екендігі. Шақ жасаудағы есімше мен көсемшенің қызметі.

Осы шақ, мазмұны. Осы шақтың түрлері, жасалу жолдары. Нақ осы шақ. Ауыспалы осы шақ.

Келер шақ. Келер шақтың түрлері, жасалу жолдары. Болжалды келер шақ. Мақсатты келер шақ. Ауыспалы келер шақ.

Өткен шақ, мазмұны. Өткен шақтың түрлері және жасалу жолдары. Жедел өткен шақ. Бұрынғы өткен шақ. Ауыпалы өткен шақ

Етістіктің шақтары мен оның түрлері бойынша өтілгенді жинақтау, қайталау.

Етістіктің райлары. Етістіктің райлары туралы түсінік.

Ашық рай. Ашық райдың мағынасы.

Бұйрық рай. Бұйрық райдың мағынасы. Бұйрық райдың мағынасының, I, II, III, жақтардың бәріне арналатындығы. Бұйрық райдың етістіктің жалаң я күрделі түрлері арқылы берілуі.

Шартты рай. Шартты райдың мағынасы, жасалу жолдары.

Қалау рай. Қалау райдың мағынасы, жасалу жолдары.

Етістіктің сөйлемдегі қызметі. *Отыр, тұр, жүр, жатыр* етістіктері мен есімшенің жіктелуі. Көсемшелі етістіктің жіктелуі. Жедел өткен шақ пен шартты рай формалы етістіктің жіктелуі. Тұйық етістік тұлғаларының септелуі. Бұйрық рай формалы етістіктердің жіктелуі.

Бақылау жұмысы

Еліктеу сөз. Еліктеуіш сөздер туралы түсінік. Еліктеу сөздердің еліктеуіш және бейнелеуіш болып екіге бөлінетіндігі.

Еліктеуіш сөздер. Еліктеуіш сөздердің көбінесе етістікпен тіркесіп келетіндігі. Еліктеуіш сөздердің емлесі және сөйлемдегі қызметі.

Бейнелеуіш сөздер. Бейнелеуіш сөздердің көбінесе көмекші етістікпен тіркесіп келетіндігі. Бейнелеуіш сөздердің емлесі және сөйлемдегі қызметі.

Негізгі және туынды еліктеу сөздер. Еліктеуіш және бейнелеуіш сөздерден өткенді қайталау. Еліктеу сөздерді талдау, дағдылану.

Шылау сөздер. Шылау сөздер туралы түсінік.

Шылаудың түрлері. Септеулік шылаулар. Жалғаулық шылаулар. Демеулік шылаулар. Олардың қызметі мен емлесі. Және, мен (бен, пен) шылауларының емлесі. Да (де, та, те) шылауларының емлесі. Ма (ме, ба, бе, па, пе) шылауының емлесі. Дефис арқылы жазылатын шылаулар.

Одағай. Одағай сөздер туралы түсінік.

Одағайдың түрлері. Көңіл-күй одағайлары. Жағымды көңіл-күйді білдіретін одағайлар. Жағымсыз көңіл-күйді білдіретін одағайлар. Көңіл-күй одағайларының қолданылатын орындары, қолданылу мақсаты.

Ишарат одағайлары. Бұған бұйыру, жекіру, тиым салу одағайлары жататындығы. Ишарат одағайларының қолданылатын орындары, мақсаты.

Шақыру одағайлары. Бұған төрт түлік мал, ит, мысық сияқты т.б. үй жануарларына арнап айтылатын одағайлар жататындығы. Шақыру одағайларының қолданылатын орындары, мақсаты. Одағайлардың емлесі, тыныс белгілері және сөйлемдегі қызметі. Одағайдың түрлерінен өткенді қайталау, жаттығу.

Төл сөз бен төлеу сөз.

Төл сөз бен төлеу сөз туралы түсінік. Төл сөз бен автор сөзі. Төл сөз бен автор сөзінің орын тәртібі мен тыныс белгілері. Диалог. Төлеу сөз. Төл сөзді төлеу сөзге айналдыру. Тіл ұстарту.

Бақылау жұмысы

Әдебиеттер: 9, 10, 14, 16, 17, 19, 20, 22

Тіл мәдениеті және шығармашылық жазу жұмыстарының түрлері (5 сағат).

Шығармашылық жазу жұмыстары. Монолог. Хат. Мақала. Портрет. Суреттеу. Пейзаж. Мінездеме. Пікір. Өмірбаян. Күнделік.

Әдебиеттер: 7, 8, 11, 13, 15

Бақылау жұмысы- 20 сағат

Қазақ тілі пәнінен тақырыптық жоспар

7- сынып

№	Тақырыптар аты	Жалпы сағат		
		жалпы	теориялық	практика
1	Кіріспе және өзбек тілі туралы мәтінмен жұмыс	1	1	
2	V-VI сыныптарда өткенді қайталау	3	3	
3	Морфология	73	73	
4	Тіл мәдениеті және шығармашылық жазу жұмыстарының түрлері.	5	5	
5	Бақылау жұмысы	20	20	
	ЖАЛПЫ	102	102	

